

Türkiye’de ve Dünyada Orta Gelir Tuzağının Talep Yönlü Boyutuna İlişkin Bir Tartışma

Merter MERT*

Öz

Orta gelir tuzağı kavramına ilişkin arz yönlü açıklamalar verimlilik büyümesinden hızlı ekonomik büyümeye doğru bir ilişki kurmakta ve politika önerisi olarak verimlilik büyümesini arttıracak şekilde büyüme stratejilerinde bir sıçrama veya kayma gerçekleştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Diğer taraftan bu çalışmanın bulguları i) iç talebin, ii) özellikle de hanehalkı tüketim harcamalarının ve iii) Türkiye’ye özgü olarak yatırım harcamalarının bir başka deyişle sorunun talep yönlü boyutunun önemini işaret etmektedir. Bu çalışmanın önerisi orta gelir tuzağından çıkışı hedefleyen bir stratejinin, sorunun talep yönlü boyutunu gözden kaçırmaması gerektiğidir.

Anahtar Kelimeler: Orta Gelir Tuzağı, Talep Yönlü Büyüme, Hanehalkı Tüketim Harcamaları, Yatırım Harcamaları

A Discussion on the Demand-Side Dimension of the Middle-Income Trap in Turkey and the World

Abstract

The supply-side explanations with regards to middle-income trap are based on a relation from productivity growth to rapid economic growth and emphasize a kind of economic policy which makes a shift in growth strategies in order to raise productivity growth. On the other hand, findings of this study point out the importance of i) domestic demand and ii) especially household consumption expenditures, and iii) investment expenditures with special reference to Turkey; in other words the demand-side dimension of the problem. The suggestion of this study is to take into account the demand-side dimension of a strategy which targets to escape middle-income trap.

*Dr., Gazi Üniversitesi, İktisat Bölümü, mertermert@gazi.edu.tr.

Keywords: *Middle-Income Trap, Demand-Side Growth, Household Consumption Expenditures, Investment Expenditures*

JEL Classification Codes: *F43, O11, O57*

Giriş

Orta-gelir tuzağı kavramı esas olarak arz-yönlü incelenmiş bir kavramdır. Arz-yönlü açıklamanın esası şudur: Orta-gelir tuzağından kurtulamamış olan ülkeler büyüme stratejilerinde araştırma-geliştirme faaliyetlerine veya teknolojik faaliyetlere verilen önemi arttıracak şekilde bir sıçrama veya atılım yapamamış ülkelerdir. Tersine, orta-gelir tuzağından kurtulmuş ülkeler söz konusu atılımı yapabilmemiş olan ülkelerdir. Böylece orta-gelir tuzağından çıkış için yapılacak politika önerisi de araştırma-geliştirmeye daha fazla kaynak ayrılması ve bu yönde daha fazla çaba harcanması şeklinde gerçekleşmektedir.

Halbuki araştırma-geliştirme faaliyetlerini teşvik edecek veya motive edecek unsurlardan önemli bir tanesi talep koşullarıdır. Örneğin, eğer talep değişimi beklentisi varsa üreticinin bir ürüne veya üretim yöntemine ilişkin yeni bir arayış içinde olma olasılığı da artacaktır. Benzer şekilde henüz piyasa konusu olmamış bir ihtiyaca yönelik yeni bir ürün üretilebilmesi için o ihtiyacı ortaya çıkartacak talep koşullarının ortaya çıkması veya çıkarılması gerekecektir. Talep koşullarının dikkate alınması büyüme talep-yönlü yaklaşım ile mümkündür.

Böylece çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır: i) Orta-gelir tuzağından çıkabilmiş ülkeler ve çıkamamış ülkeler iç talebin sürüklediği ülkeler midir yoksa net dış talebin sürüklediği ülkeler midir? ii) İç talebin sürüklediği ülkelerde hanehalkı tüketim harcamalarının genel hükümet nihai tüketim harcamalarının ve gayrisafı sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) ağırlığı nedir?

Bu doğrultuda, izleyen bölümde kısa literatür sunulmuştur. Daha sonra yöntem açıklanmış ve veri kaynağı sunulmuştur. Ardından hesaplama sonuçlarına yer verilmiştir. Son bölüm ise sonuçların tartışıldığı bölümdür.

1. Orta-Gelir Tuzağının Arz-Yönlü Açıklanmasına, Talep-Yönlü Büyüme ve Yönteme İlişkin Kısa Literatür

Arz-yönlü açıklama özellikle Kharas ve Kohli (2011), Cai (2012) ve Gill ve Kharas'a (2009) dayanarak açıklanabilir. Kharas ve Kohli (2011), bazı ülkelerin orta-gelir tuzağına düşmesini Latin Amerika ile Doğu Asya ülkelerini kıyaslayarak açıklamıştır. Kharas ve Kohli'ye (2011: 284) göre Latin Amerika ülkeleri orta-gelir düzeyine ulaştıktan sonra büyüme stratejilerinde bir kayma gerçekleştirmemiştir. Halbuki Doğu Asya ülkeleri, orta-gelir düzeyine erişmelerinden sonra çok hızlı bir şekilde yeni büyüme stratejileri benimsemiş ve bu stratejiler de Doğu Asya ülkelerini yüksek gelirli ülke konumuna taşıyan önemli bir unsur olmuştur (Kharas ve Kohli, 2011: 284). Söz konusu yazarlara göre Doğu Asya ülkeleri, özellikle Güney Kore (Kore Cumhuriyeti), üç kritik geçişi başarmıştır (Kharas ve Kohli, 2011: 286):

- i) Üretimde çeşitlendirmeden üretimde uzmanlaşmaya geçiş
- ii) Faktörlerin fiziki birikiminden verimlilik öncülüğünde büyüme geçiş
- iii) Merkezi iktisadi yönetimden merkezi olmayan iktisadi yönetime geçiş

Cai'ye (2012: 52) göre iktisadi kalkınmanın ilerleyen aşamalarında yer alan gelişmiş ülkeler teknolojik yenilik yetenekleri sayesinde sermaye-yoğun ve teknoloji-yoğun sanayilerde karşılaştırmalı üstünlüklere sahiptir ve bu nedenle küreselleşmeden kazançlı çıkar. Diğer taraftan iktisadi kalkınmanın erken aşamalarında yer alan düşük düzeyde gelişmiş olan ülkeler ise emeğe bol olarak sahip olduğu için emek maliyetleri düşüktür ve bu sayede emek-yoğun sanayilerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olur. Böylece bu ülkeler de emek-yoğun sanayilerdeki karşılaştırmalı üstünlüğü nedeniyle küreselleşmeden kazançlı çıkar. Orta-gelirli ülkeler ise ne teknoloji-yoğun sanayilerde ne de emek-yoğun sanayilerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bu nedenle orta-gelirli ülkeler küreselleşmeden daha az kazanç elde eder. İşte orta-gelirli ülkelerin küreselleşmeden daha az kazanç elde etmeleri sonucunda kimi orta-gelirli ülkeler yüksek-gelirli ülke konumuna ulaşamamaktadır, yani orta-gelir tuzağına düşmektedir.

Gill ve Kharas (2009) da Latin Amerika ülkeleri ile Doğu Asya ülkelerini kıyaslamış ve 1970-2000 döneminde sekiz orta-gelirli Latin Amerika ülkesinin (Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Meksika, Peru, Uruguay ve Venezüella) kişi başına gelir düzeyi açısından görece durgun olduğunu yani orta-gelir tuzağında yer aldığını; beş Doğu Asya ülkesinin ise (Hong Kong (Çin), Japonya, Kore, Singapur ve Tayvan (Çin)) kişi başına gelir düzeyi açısından orta-gelirden yüksek-gelir düzeyine ulaştıklarını göstermiştir (Gill ve Kharas, 2009: 200). Söz konusu yazarlara göre orta-gelirli ülkeler yoksul ülkelere farklı olarak giderek daha sermaye-yoğun ve beceri-yoğun bir büyüme sürecine girme eğilimindedir. Ayrıca bu süreçte yurt içi piyasa genişler ve özellikle hizmetler sektörünün büyümesi başta olmak üzere büyümenin önemli belirleyicisi yurt içi piyasadır. Böylece özellikle yüksek-beceri işgücü için olmak üzere ücretler hızla yükselmeye başlar. Öte yandan orta-gelirli ülkeler emek-yoğun ürünlerin üretiminde maliyet avantajına sahip olduğu için ücretlerdeki yükseliş bu avantajın yitirilmeye başlanmasına ve orta-gelirli ülkelerin, yoksul ülkelere kıyasla, bu ürünlere ilişkin ihracatlarındaki büyümenin düşmesine neden olur. Ayrıca orta-gelirli ülkeler zengin ülkelerin sahip olduğu gibi gerekli kurumlara da sahip olmadığı için mevcut koşullarda yenilikçi bir ülke konumuna da erişemez. Bir başka deyişle, bu ülkeler, bu koşullarda orta-gelir tuzağına düşmüştür (Gill ve Kharas, 2009: 200).

Talep-yönlü büyüme yaklaşımında temel tartışmalardan biri çıktı büyümesinin ve faktör arzı büyümesinin talep koşullarına (veya talep kısıtına) bağlı olması iken neoklasik yaklaşım içinde kalan teorilerde ana sorunlardan biri çıktı büyümesinin hangi üretim faktöründen kaynaklandığıdır (Thirlwall, 2013: 54-75). O halde talep kısıtlı büyüme Post-Keynesyen teorisinin önemli bir unsurudur. Büyümenin talep kısıtlı olması üç temel model ile açıklanmaktadır: i) İhracat öncülüğünde büyüme, ii) Ödemeler dengesi kısıtı altında büyüme ve iii) Doğal büyüme oranının içselliği (Bu teorilerin anlatımı ve doğal büyüme oranının içselliğine ilişkin uygulama için bkz. Mert (2014b)). Bunlardan ilk ikisi yani ihracat öncülüğünde büyüme ve ödemeler dengesi kısıtı altında büyüme esas olarak Thirlwall Kanunu (Thirlwall, 1979) ile ilgilidir. Thirlwall Kanunu'na ilişkin literatürde çok sayıda çalışma mevcuttur (Thirlwall, 2013: 112-115; Thirlwall, 2000). Doğal büyüme oranının içsel olması da literatürde gerek Türkiye için gerekse diğer ülkeler için sınımlı ve destekleyici bulgular elde edilmiştir (León-Ledesma ve Thirlwall, 2002; Açıköz ve Mert, 2010; Thirlwall, 2013: 54-75). Böylece talep-yönlü büyüme kavramının bir

çıkış noktası olarak ele alınması ve bu çerçevede orta-gelir tuzağının incelenmesi anlamlı olmaktadır. Diğer taraftan bu çalışmada talep kısıtlı büyüme yukarıda ifade edilen kapsamda ele alınmamış, yalnızca söz konusu teorik çerçevenin şu vurgusu dayanak olarak alınmıştır: Çıktı büyümesi, yurt içi talebin ve net dış talebin bir fonksiyonudur.

Hasıla büyüme oranına iç talebin ve net dış talebin katkısının ayrıştırılması ise Kranendonk ve Verbruggen (2008: 295)’in nitelemesiyle geleneksel bir yöntemdir. Buna göre gayrisafi yurtiçi hasılanın; tüketim harcamaları, yatırım harcamaları, kamu alımları ve net ihracat toplamına eşit olduğu kabul edilerek izleyen bölümde de gösterileceği üzere hasıla büyüme oranına iç talebin ve net dış talebin katkısı ayrıştırılır.

Diğer taraftan orta-gelir tuzağı tartışmasında başvurulması gereken temel verilerin lider ülkeye göre hesaplanması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Eichengreen, Park ve Shin (2012), orta-gelir tuzağına ilişkin önemli bir göstergenin lider ülkeye göre hesaplanmış kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla verisi olduğuna ilişkin bulgular elde etmiştir. Eichengreen, Park ve Shin (2012) hızlı büyüyen ekonomilerin neden yavaş büyümeye başladığını incelemiş ve hızlı büyüyen ülkelerin kişi başına geliri 2005 yılı fiyatlarıyla yaklaşık olarak 17.000 dolar olmaya başladığında büyüme oranlarının en az %2 düştüğünü gözlemlemiştir. Ayrıca yazarlara göre “büyüme yavaşlaması, tipik olarak kişi başına gelir, lider ülkenin kişi başına gelirinin %58’ine ulaştığında gerçekleşir” (Eichengreen, Park ve Shin, 2012: 66). Eichengreen, Park ve Shin (2012: 79) büyümenin yavaşlaması olasılığının şu üç durumda en yüksek olduğuna ilişkin bulgular elde etmiştir: i) kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılanın 2005 yılı fiyatlarıyla 16.740 dolara ulaşması durumunda, ii) kişi başına gelirin lider ülke kişi başına gelirinin %58’ine ulaşması durumunda ve iii) imalat sanayi istihdamının toplam istihdamdaki payının %23’e ulaşması durumunda. Bu nedenle, eldeki çalışmada, değişkenler lider ülkeye göre (ABD’ye göre) hesaplanmıştır.

Mevcut çalışmada ABD’ye göre hesaplamalar yapıldığı için geleneksel yöntemle ilişkin olarak bazı ek açıklamalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu eklemeler önemlidir ve izleyen bölümde açıklanmıştır.

2. Yöntem

Bu bölümdeki açıklamalar Mert’de (2014a) izah edilen yöntemle dayanmaktadır.

Gayrisafi yurtiçi hasıla şöyle tanımlanır:

$$Y(t) = C(t) + I(t) + G(t) + X(t) - M(t) \quad (1)$$

Burada C(t), I(t), G(t), X(t) ve M(t) sırasıyla tüketim harcamalarını, yatırım harcamalarını, kamu harcamalarını, ihracatı ve ithalatı temsil etmektedir. Eldeki çalışmada kamu harcamaları tüketim harcamalarının içinde incelenmiştir. Bunun nedeni veri kaynağı olan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) verilerinde kamu harcamalarının tüketim harcamalarının içinde yer almasıdır. Böylece (1) yeniden şöyle yazılır:

$$Y(t) = C(t) + I(t) + X(t) - M(t) \quad (2)$$

(2)’nin her iki tarafı nüfusa [P(t)] bölünür, yani 1 / P (t) çarpılır:

$$Y(t) / P(t) = C(t) / P(t) + I(t) / P(t) + X(t) / P(t) - M(t) / P(t) \quad (3)$$

$$y(t) = c(t) + i(t) + x(t) - m(t) \quad (4)$$

Burada y , c , i , x ve m sırasıyla kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılayı, tüketim harcamalarını, kişi başına yatırım harcamalarını, kişi başına ihracatı ve kişi başına ithalatı temsil etmektedir.

(4)'ün birinci sıra farkı alındıktan sonra eşitliğin her iki tarafı $1 / y(t-1)$ ile çarpılır:

$$\Delta y(t) / y(t-1) = \Delta c(t) / y(t-1) + \Delta i(t) / y(t-1) + \Delta x(t) / y(t-1) - \Delta m(t) / y(t-1) \quad (5)$$

(5)'in sol tarafı kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranını göstermektedir. (5)'in sağ tarafı talebin kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranına katkısını vermektedir. $\Delta c(t) / y(t-1) + \Delta i(t) / y(t-1)$ ifadesi iç talebin katkısını, $\Delta x(t) / y(t-1) - \Delta m(t) / y(t-1)$ ise net dış talebin katkısını temsil etmektedir.

Diğer taraftan çalışmada, söz konusu değişkenlerin yalnızca o ekonomiye ait değişkenler olmadığı, lider ülkeye, yani ABD'ye göre hesaplanmış değişkenler olduğu kabul edilmiştir. Bu varsayım Eichengreen, Park ve Shin'e (2012) dayanılarak önceki bölümde açıklanmıştır. Diğer taraftan bu işlemi gerçekleştirmek için eşitliklerde bazı değişikliklerin yapılması gerekir. Bunu açıklamak üzere temsili bir A ülkesi için şöyle bir örnek verilebilir:

Önce (4) yeniden yazılır:

$$y_A(t) = c_A(t) + i_A(t) + x_A(t) - m_A(t) \quad (6)$$

(6)'nın her iki tarafı $1 / y_{ABD}(t)$ ile çarpılır:

$$y_A(t) / y_{ABD}(t) = [c_A(t) + i_A(t) + x_A(t) - m_A(t)] / y_{ABD}(t) \quad (7)$$

(7)'nin birinci sıra farkı alınır iç talebin ve net dış talebin katkılarının hesaplanmasını sağlayan bir eşitlik elde edilemez.

Bu nedenle yeniden (4)'e dönülerek şu işlemler yapılır:

$$y_A(t) / y_{ABD}(t) = c_A(t) / c_{ABD}(t) + i_A(t) / i_{ABD}(t) + x_A(t) / x_{ABD}(t) - m_A(t) / m_{ABD}(t) + b_A(t) \quad (8)$$

(8)'de, (4)'ün her iki tarafında yer alan değişkenler aynı değişkene bölünmemiştir, her biri farklı bir değişkene bölünmüştür. Bu durumda (4)'de yer alan eşitlik korunamaz. Bu nedenle ortaya çıkan farklılığı göstermek üzere $b_A(t)$ tanımlanmıştır.

(8) şöyle de yazılır:

$$y_A^*(t) = c_A^*(t) + i_A^*(t) + x_A^*(t) - m_A^*(t) + b_A(t) \quad (9)$$

Burada “*” simgesi ilgili değişkenin ABD'ye göre hesaplandığını göstermektedir:

$$y_A^* = (Y_A / P_A) / (Y_{ABD} / P_{ABD})$$

$$c_A^* = (C_A / P_A) / (C_{ABD} / P_{ABD})$$

$$i_A^* = (I_A / P_A) / (I_{ABD} / P_{ABD})$$

$$x_A^* = (X_A / P_A) / (X_{ABD} / P_{ABD})$$

$$m_A^* = (M_A / P_A) / (M_{ABD} / P_{ABD})$$

$\Delta y_A^{**}(t)$ tanımlanır:

$$\Delta y_A^{**}(t) = \Delta c_A^*(t) + \Delta i_A^*(t) + \Delta x_A^*(t) - \Delta m_A^*(t) \quad (10)$$

(9)'un birinci sıra farkı alındıktan sonra (9) ile (10) farkı $\Delta b_A(t)$ 'ye eşit olur:

$$\Delta b_A(t) = \Delta y_A^*(t) - \Delta y_A^{**}(t) \quad (11)$$

Son olarak bir “e” parametresi tanımlanır:

$$\Delta b_A(t) = e \cdot \Delta y_A^{**}(t) \quad (12)$$

$$\Delta b_A(t) / e = \Delta y_A^{**}(t) \quad (13)$$

Burada “e” $\Delta b_A(t) / \Delta y^{**}_A(t)$ oranını temsil etmektedir.

(13) kullanılarak (11) yeniden yazılır:

$$\Delta b_A(t) = \Delta y^*_A(t) - \Delta b_A(t) / e \quad (14)$$

(14)’te “e” yalnız bırakılırsa (15) yazılır:

$$e = - \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) \quad (15)$$

(9)’un birinci sıra farkı alındıktan sonra eşitliğin her iki tarafı $1 / y^*_A(t-1)$ çarpılır ve (12) kullanılarak (9) yeniden yazılmış olur:

$$\Delta y^*_A(t) / y^*_A(t-1) = (\Delta c^*_A(t) + \Delta i^*_A(t) + \Delta x^*_A(t) - \Delta m^*_A(t)) / y^*_A(t-1) + e. \quad (16)$$

$\Delta y^*_A(t) = \Delta c^*_A(t) + \Delta i^*_A(t) + \Delta x^*_A(t) - \Delta m^*_A(t)$ olduğu için şu eşitlik yazılır:

$$\Delta y^*_A(t) / y^*_A(t-1) = [(\Delta c^*_A(t) + \Delta i^*_A(t) + \Delta x^*_A(t) - \Delta m^*_A(t)) / y^*_A(t-1)] (1+e) \quad (17)$$

(17)’ye göre $\Delta c^*_A / y^*_A(t-1)$, $\Delta i^*_A / y^*_A(t-1)$, $\Delta x^*_A / y^*_A(t-1)$ ve $\Delta m^*_A / y^*_A(t-1)$ ifadeleri $e = - \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t))$ ile ağırlıklandırılmıştır:

Böylece şu elde edilir:

$$\begin{aligned} & (\Delta c^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)), \\ & (\Delta i^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)), \\ & ((\Delta x^*_A(t) - \Delta m^*_A(t)) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)). \end{aligned}$$

Böylece hesaplanmış $\Delta c^*_A / y^*_A(t-1)$, $\Delta i^*_A / y^*_A(t-1)$ ve $(\Delta x^*_A - \Delta m^*_A) / y^*_A(t-1)$ değerleri ağırlıklandırılmış değerler ile toplanmış olur.

O halde şu eşitlik elde edilmiştir:

$$\begin{aligned} \Delta y^*_A(t) / y^*_A(t-1) = & (\Delta c^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta c^*_A / y^*_A(t-1) + \\ & (\Delta i^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta i^*_A / y^*_A(t-1) + \\ & (\Delta x^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta x^*_A / y^*_A(t-1) - \\ & (\Delta m^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta m^*_A / y^*_A(t-1). \end{aligned} \quad (18)$$

(18)’e göre sırasıyla nihai tüketim harcamalarının katkısı, gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı, mal ve hizmet ihracatının katkısı, mal ve hizmet ithalatının katkısı şöyledir:

$$\begin{aligned} & (\Delta c^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta c^*_A / y^*_A(t-1) + \\ & (\Delta i^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta i^*_A / y^*_A(t-1) + \\ & (\Delta x^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta x^*_A / y^*_A(t-1) - (\Delta m^*_A(t) / y^*_A(t-1)) \cdot \Delta b_A(t) / (\Delta b_A(t) - \Delta y^*_A(t)) + \Delta m^*_A / y^*_A(t-1). \end{aligned}$$

Bu işlemler süreci her bir dönem için tekrarlanmış ve şu hesaplar yapılmıştır:

i) ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranının aritmetik ortalaması, ii) ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına nihai tüketim harcamasının katkısının aritmetik ortalaması, iii) ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısının aritmetik ortalaması, iv) ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına mal ve hizmet ihracatının katkısının aritmetik ortalaması ve v) ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına mal ve hizmet ithalatının katkısının aritmetik ortalaması. Ayrıca ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına nihai tüketim harcaması da i) hanehalkı tüketim harcamaları ve ii) genel hükümet nihai tüketim harcamaları şeklinde ayrıştırılarak incelenmiştir.

3. Veri

Veriler Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'ndan [United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)] alınmıştır.¹

UNCTAD verileri sabit fiyatlarla (2005 yılı fiyatlarıyla) milyon ABD doları ve sabit döviz kuru cinsinden (2005 yılı fiyatlarıyla) verilmiştir ve 1970-2010 dönemini kapsamaktadır.

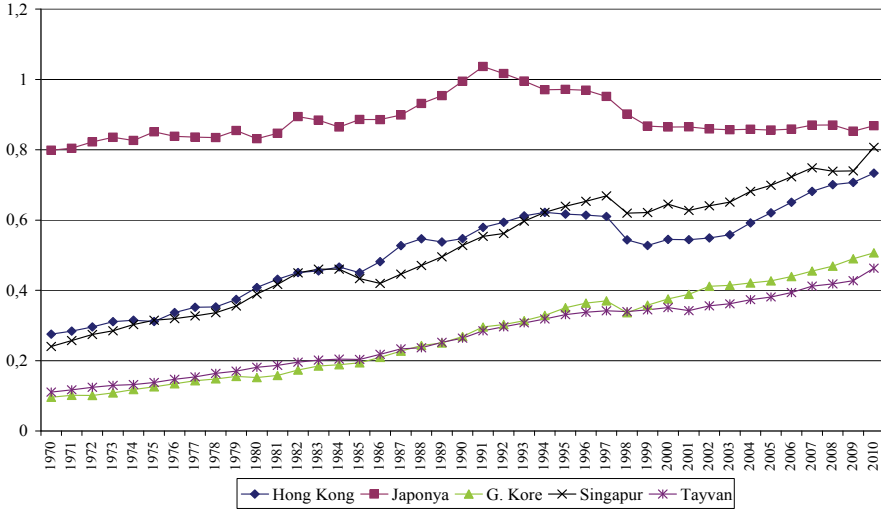
Tekrar vurgulanmalıdır ki eldeki çalışmada değişkenler lider ülkeye göre yani ABD'ye göre hesaplanmıştır.

4. Hesaplama Sonuçları

Aşağıdaki ilk dört şekilde yer alan bilgilerden hareketle UNCTAD verilerinin Gill ve Kharas'da (2009: 200) ifade edilen şu saptamayı doğrular nitelikte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır: 1970-2000 döneminde sekiz orta-gelirli Latin Amerika ülkesi (Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Meksika, Peru, Uruguay ve Venezüella) kişi başına gelir düzeyi açısından görece durgun iken yani orta-gelir tuzağında yer alırken beş Doğu Asya ülkesi (Hong Kong (Çin), Japonya, Kore, Singapur ve Tayvan (Çin)) kişi başına gelir düzeyi açısından orta-gelirden yüksek-gelir düzeyine ulaşmıştır.

Gerçekten Şekil 1'e göre Hong Kong, G. Kore, Singapur ve Tayvan'da ABD'nin kişi başına gayrisafı yurtiçi hasılasına göre hesaplanmış reel kişi başına gayrisafı yurtiçi hasıla (GSYH) açık bir biçimde artma eğilimindedir. Japonya ise diğerlerine göre durağandır. Şekil 2'ye göre Çin'deki artma eğilimi çok daha belirgindir.

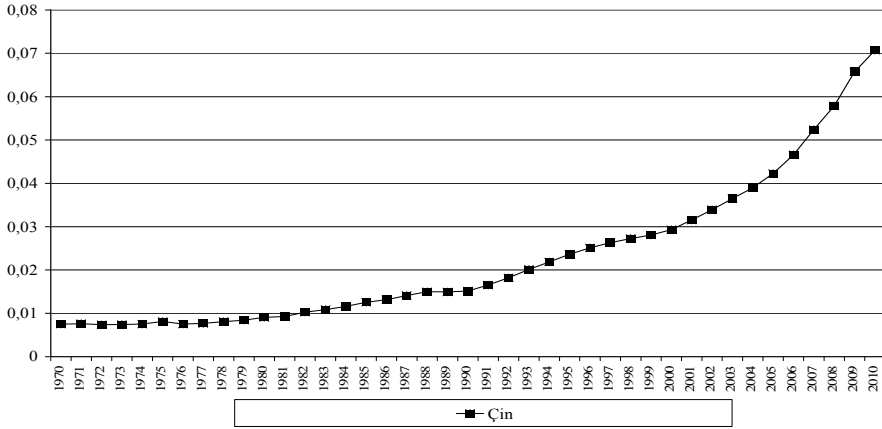
Şekil 1: Reel Kişi Başına GSYH (Hong Kong, Japonya, G. Kore, Singapur ve Tayvan)

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

¹http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en
(Erişim Tarihi: 05.10.2012)

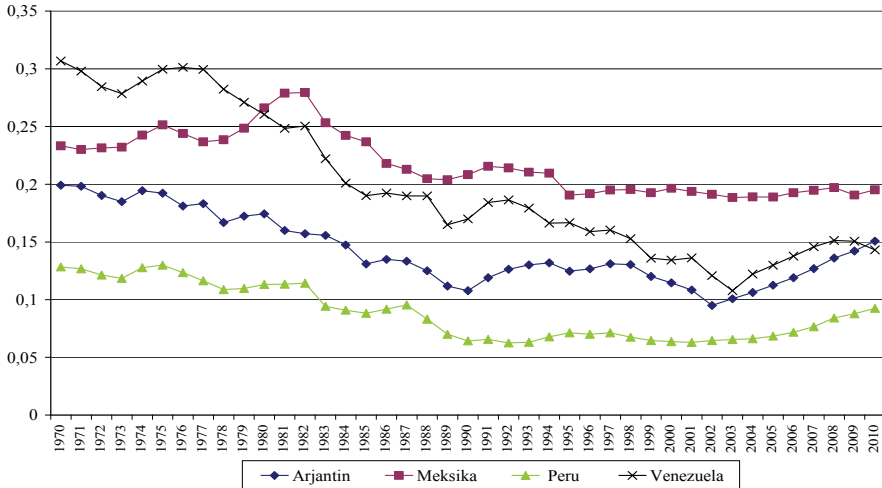
Şekil 2: Reel Kişi Başına GSYH (Çin)

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

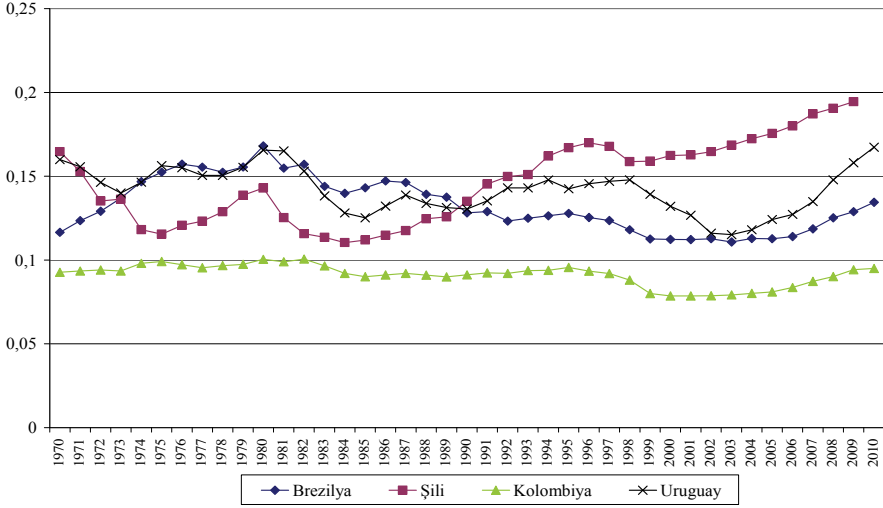
Şekil 3'de yer alan bilgilere göre Arjantin, Meksika, Peru ve Venezuela'da ABD'nin kişi başına GSYH'sine göre hesaplanmış reel kişi başına GSYH açık bir biçimde azalma eğilimindedir. Diğer Latin Amerika ülkelerini gösteren Şekil 4'e göre Brezilya, Kolombiya ve Uruguay görece daha durağandır. Şili'de ise reel kişi başına GSYH son yıllarda artma eğilimine girmiştir.

Şekil 3: Reel Kişi Başına GSYH (Arjantin, Meksika, Peru ve Venezuela)

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

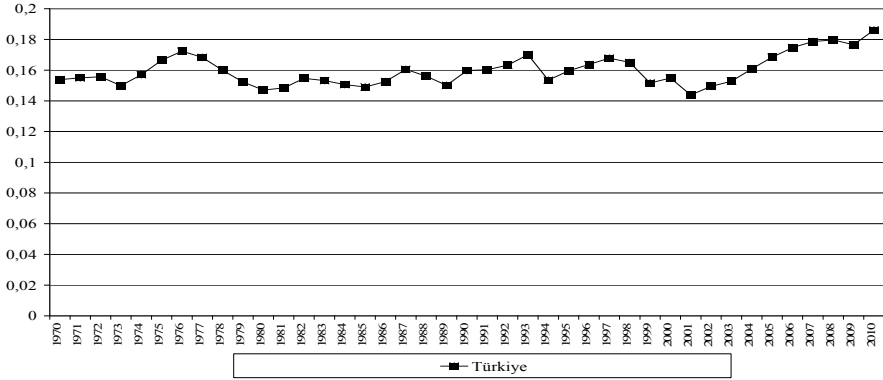
Şekil 4: Reel Kişi Başına GSYH (Brezilya, Kolombiya, Uruguay ve Şili)

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5’de Türkiye’ye yer verilmiştir. Türkiye’de ABD’nin kişi başına GSYH’sine göre hesaplanmış reel kişi başına GSYH görece durağan olsa da 2000’lerden sonra gerçekleşen artma eğilimi dikkati çekmektedir.

Şekil 5: Reel Kişi Başına GSYH (Türkiye)

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1’de ABD’nin kişi başına GSYH’sine göre hesaplanmış reel kişi başına GSYH değerlerinin 2010 yılı değeri 1970 yılına oranlanmıştır. Bu oran i) 1 civarında ise o ülkenin ABD’ye göre konumunun çok fazla değişmediği, ii) 1’den büyükse o ülkenin ABD’ye yakınsama eğiliminde olduğu, iii) 1’den küçükse o ülkenin ABD’den iraksama eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo 1’deki bilgiler yukarıda gösterilen şekillerdeki bilgileri onaylamaktadır. Gerçekten Hong Kong, G. Kore, Singapur, Tayvan ve Çin’de bu oran 1’in önemli ölçüde üzerinde iken Japonya’da yaklaşık 1’e eşittir. Arjantin, Meksika, Peru ve Venezuela’da bu oran 1’in altına düşmüştür. Brezilya, Kolombiya, Uruguay ve Şili’de bu oran 1 civarındadır.

Türkiye’de aynı oran 1,2101 olarak hesaplanmıştır. Bir başka deyişle Türkiye’nin ABD’ye yavaş da olsa yakınsadığını söylemek mümkündür.

Tablo 1: Hesaplama Sonuçları-I

	ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına reel GSYH (1970) (I)	ABD’ye göre hesaplanmış kişi başına reel GSYH (2010) (II)	II / I
Hong Kong	0,2755	0,7336	2,6626
Japonya	0,7988	0,8683	1,0870
G. Kore	0,0962	0,5068	5,2695
Singapur	0,2403	0,8066	3,3568
Tayvan	0,1107	0,4631	4,1852
Çin	0,0075	0,0707	9,4381
Arjantin	0,1991	0,1507	0,7567
Meksika	0,2333	0,1951	0,8363
Peru	0,1283	0,0925	0,7210
Venezuela	0,3067	0,1431	0,4666
Brezilya	0,1166	0,1345	1,1536
Kolombiya	0,0927	0,0950	1,0239
Uruguay	0,1599	0,1674	1,0465
Şili	0,1578	0,1945	1,2326
TÜRKİYE	0,1538	0,1861	1,2101

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLanguage=en (Erişim Tarihi: 05.10.2012)

Tablo 2’de (18)’e göre yapılan hesaplama sonuçları gösterilmiştir. ABD’ye kıyasla hızlı büyüyen ve orta-gelir tuzağından kurtulmuş ülkelerde Hong Kong, G. Kore ve Tayvan’da iç talebin büyümeye katkısı net dış talebin katkısından önemli ölçüde yüksektir. ABD’ye kıyasla hızlı büyüyen Çin’de de iç talebin büyümeye katkısı belirgindir. ABD’ye kıyasla hızlı büyüyen bir diğer ülkede, Singapur’da, ise net dış talebin katkısı iç talebin katkısını aşmıştır. Diğer taraftan Singapur’da ABD’ye kıyasla ortalama %3,1396’lık büyümenin %1,3367’sinin yani neredeyse yarısının iç talebin katkısından kaynaklandığını da eklemek gerekir.

Çalışmanın ekinde ABD’nin kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılasına göre hesaplanmış reel kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı ve büyüme oranına yurt içi talebin ve net dış talebin katkısı tüm dönem boyunca şekil olarak gösterilmiştir. Yukarıdaki saptamalar ve Şekil 6, 7, 8, 9, 10 ve 11’de gösterilen

eğilim, Singapur hariç olmak üzere, büyümenin yurt içi talebin sürüklediği bir süreç olabileceğini ima etmektedir. Diğer taraftan mevcut bilgiler ışığında bu saptamanın, yurt içi talepten iktisadi büyümeye doğru zorunlu olarak bir nedensellik ilişkisini gösterdiği söylenemez. İlerleyen sayfalardaki saptamalarda da bu temel vurgu aynı şekilde geçerlidir.

Tablo 2'ye göre ABD'den iraksayan Arjantin, Meksika, Peru ve Venezuela'da ABD'nin kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılasına göre hesaplanmış reel kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla ortalama büyüme oranı negatiftir. Bu dört ülkede negatif büyümeye en fazla katkı iç talebindir. Hatta Meksika ve Arjantin'de net dış talebin katkısı pozitif iken iç talebin katkısı negatif olarak gerçekleşmiştir. Bir başka deyişle bu ülkelerdeki ABD'ye kıyasla negatif büyümenin iç talebin katkısının azalması nedeniyle ortaya çıktığı iddia edilebilir.

Tablo 2'ye göre ABD'ye yavaş da olsa yakınsayan, ancak orta-gelir tuzağından kurtulamamış ülkelerde Brezilya, Kolombiya ve Uruguay'da net dış talebin katkısı iç talebin katkısından büyüktür. Dahası Kolombiya ve Uruguay'da iç talebin katkısı negatiftir. Bir başka deyişle bu ülkelerdeki ABD'ye kıyasla yavaş büyümenin iç talebin katkısının azalması nedeniyle ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Gerçekten bu iddiayı destekleyecek şekilde Brezilya, Kolombiya ve Uruguay'a kıyasla daha hızlı büyüyen Şili'de iç talebin katkısı net dış talebin katkısının yaklaşık üç katıdır. Ekte yer alan ABD'nin kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılasına göre hesaplanmış reel kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranını ve büyüme oranına yurt içi talebin ve net dış talebin katkısını tüm dönem boyunca gösteren Şekil 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19 Kolombiya hariç olmak üzere büyümenin yurt içi talebin sürüklediği bir süreç olabileceğini işaret etmektedir.

Türkiye ABD'ye kıyasla ortalama %0,5217 hızla büyümüştür. Bu büyümeye iç talebin katkısı 0,4621 iken dış talebin katkısı çok daha düşük, yani 0,0596'dır. O halde Türkiye de iç talebin sürüklediği bir ülke olarak ele alınabilir. Son olarak ekte yer alan Şekil 20 Türkiye'de de büyümenin yurt içi talebin sürüklediği bir süreç olabileceğini ima etmektedir.

Tablo 2: Hesaplama Sonuçları-II

	Nihai tüketim harcamalarının katkısı (I)	Gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı (II)	iç talebin katkısı (I+II)	Mal ve hizmet ihracatının katkısı (IV)	Mal ve hizmet ithalatının katkısı (V)	Net dış talebin katkısı (IV-V)	ABD'ye göre hesaplanmış kişi başına reel GSYH büyüme oranı (%), 1971-2010, ortalama (III+VI)
Hong Kong	1,1130	0,3421	1,4551	8,3322	7,2393	1,0929	2,5479
Japonya	0,3396	-0,2913	0,0483	0,2852	0,0990	0,1862	0,2345
G. Kore	2,3088	1,4854	3,7942	2,5031	1,9964	0,5067	4,3009
Singapur	1,1726	0,1641	1,3367	8,4106	6,6078	1,8028	3,1396
Tayvan	2,1938	0,8327	3,0265	2,8619	2,2165	0,6454	3,6719
Çin	3,0020	2,6311	5,6331	2,2223	2,0088	0,2135	5,8565

	Nihai tüketim harcamalarının katkısı (I)	Gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı (II)	İç talebin katkısı (I+II)	Mal ve hizmet ihracatının katkısı (IV)	Mal ve hizmet ithalatının katkısı (V)	Net dış talebin katkısı (IV-V)	ABD'ye göre hesaplanmış kişi başına reel GSYH büyüme oranı (%), 1971-2010, ortalama (III+VI)
Arjantin	-0,4902	-0,2370	-0,7272	0,6313	0,4308	0,2005	-0,5267
Meksika	-0,1546	-0,3154	-0,4700	0,2650	0,1803	0,0847	-0,3852
Peru	-0,8038	0,3912	-0,4126	0,0010	0,2153	-0,2143	-0,6269
Venezuela	-0,9154	-0,5069	-1,4223	-0,1326	0,1620	-0,2946	-1,7169
Brezilya	0,2558	-0,1057	0,1501	0,0283	-0,2572	0,2855	0,4355
Kolombiya	-0,3170	0,0958	-0,2212	0,4679	0,1513	0,3166	0,0954
Uruguay	-1,5935	0,8557	-0,7378	1,3939	0,4239	0,9700	0,2322
Şili	0,3480	0,1537	0,5017	0,9414	0,7859	0,1555	0,6573
TÜRKİYE	1,2370	-0,7749	0,4621	0,6101	0,5505	0,0596	0,5217

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLanguage=en (Erişim Tarihi: 05.10.2012)

Önceki Tablodaki bilgiler iç talebin önemini işaret etmekteydi. Tablo 3'de (18)'e göre yapılan iç talebin katkısı hesaplamalarının ayrıştırılması verilmiştir. Buna göre iç talebin katkısı; i) hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı, ii) genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı ve iii) gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı olarak üçe ayrılmıştır.

ABD'ye kıyasla hızlı büyüyen, orta-gelir tuzağından kurtulmuş ve iç talebin büyümeye katkısının net dış talebin katkısından önemli ölçüde yüksek olduğu ülkelerde, Hong Kong, G. Kore ve Tayvan'da hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısından büyük ölçüde yüksektir. Benzer bir saptama Çin için de geçerlidir. ABD'ye kıyasla hızlı büyüyen bir diğer ülkede, Singapur'da, ise yine hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısını aşmıştır. O halde bu ülkelerin hükümetlerin sürüklediği bir tüketim artışından ziyade hanehalklarının sürüklediği tüketim ile hızlı büyüdüğünü iddia etmek yanlış olmayacaktır. Bu ülkelere ilişkin bir başka saptama da şudur: Hong Kong, Tayvan ve Singapur'da hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısından önemli oranda büyük iken en hızlı büyüyen Çin'de gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı az da olsa daha fazladır. En hızlı büyüyen ikinci ülke olan G. Kore'de de gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı diğer ülkelere kıyasla daha fazladır. O halde hanehalklarının sürüklediği tüketimin yanısıra iş aleminin yatırım harcamalarının artmasının hızlı büyümeyi işaret ettiğini iddia etmek mümkündür.

Tablo 2'ye göre ABD'den iraksayan Arjantin, Meksika, Peru ve Venezuela'da hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı negatiftir. Meksika ve Peru'da genel

hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı pozitif olmasına karşın hanehalkı tüketim harcamalarının negatif katkısı çok daha fazladır. Arjantin, Meksika ve Venezuela'da gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı da negatif olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2'ye göre ABD'ye yavaş da olsa yakınsayan, ancak orta-gelir tuzağından kurtulamamış ülkelerde Brezilya, Kolombiya ve Uruguay'da genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı pozitif olmasına rağmen hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı negatiftir. Brezilya'da hanehalkı tüketim harcamalarının negatif katkısının düşük olmasına ve genel hükümet nihai tüketim harcamalarının pozitif katkısının yüksek olmasına karşın gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) daha büyük negatif katkısı nedeniyle büyüme oranı düşmüştür. Kolombiya ve Uruguay'da hanehalkı tüketim harcamalarının negatif katkısı yüksektir. Uruguay'da gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) pozitif katkısı yüksek olmasına karşın hanehalkı tüketim harcamalarının negatif katkısı yaklaşık 2 katıdır. Bu ülkeler ile aynı grupta değerlendirilen fakat bu ülkelere göre en hızlı büyüyen Şili'de ise hanehalkı tüketim harcamalarının ve gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı pozitif iken genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı negatiftir.

Türkiye'de hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı diğer ülkeler ile kıyaslandığında önemlidir: 0,7775. Diğer taraftan Türkiye'de genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı da diğer ülkeler ile kıyaslandığında Çin'den sonra en yüksektir: 0,5153. Dikkat çekici bir başka nokta Türkiye'de gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısının negatif olması ve bu negatif değer diğer ülkeler arasında en yüksek değer olmasıdır: -0,7749. O halde Türkiye'de hanehalkı tüketim harcamalarının ve genel hükümet nihai tüketim harcamalarının aynı eğilimle artması durumunda orta-gelir tuzağı sorununun yaşanmaması için iş alemî yatırım harcamalarının hızla artması gerektiğini söylemek mümkündür.

Tablo 3: Hesaplama Sonuçları-III

	Hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı (I)	Genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı (II)	Gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı (III)	İç talebin katkısı (I+II+III)*
Hong Kong	1,0960	0,0206	0,3421	1,4587
Japonya	0,1949	0,1448	-0,2913	0,0484
G. Kore	1,9856	0,3232	1,4854	3,7942
Singapur	0,9106	0,2620	0,1641	1,3367
Tayvan	1,9336	0,2607	0,8327	3,027
Çin	2,1762	0,8258	2,6311	5,6331
Arjantin	-0,2163	-0,2816	-0,2370	-0,7349
Meksika	-0,1681	0,0138	-0,3154	-0,4697
Peru	-0,7997	0,0117	0,3912	-0,3968
Venezuela	-0,7147	-0,1985	-0,5069	-1,4201

	Hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı (I)	Genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı (II)	Gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı (III)	İç talebin katkısı (I+II+III)*
Brezilya	-0,0667	0,3080	-0,1057	0,1356
Kolombiya	-0,5264	0,2094	0,0958	-0,2212
Uruguay	-1,6155	0,0220	0,8557	-0,7378
Şili	0,5245	-0,1803	0,1537	0,4979
TÜRKİYE	0,7775	0,5153	-0,7749	0,5179

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en (Erişim Tarihi: 05.10.2012)

Not: (*)Tablo 2'deki iç talebin katkısı verilerinin Tablo 3'ün son sütundaki verilerle tam olarak uyumlu olmasının nedeni ham verilerdeki uyumsuzluklardır. Bu konuda UNCTAD verisine başvurulabilir http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en (Erişim tarihi: 05.10.2012).

Sonuç

Çalışmanın girişinde yer alan sorulara şu cevaplar verilebilir:

i) Orta-gelir tuzağından çıkabilmiş görece hızlı büyüyen ülkeler yurt içi talebin katkısının net dış talebin katkısından büyük olduğu ülkelerdir. Orta-gelir tuzağından çıkamamış görece yavaş büyüyen ülkeler yurt içi talebin katkısının negatif olduğu ülkelerdir. O halde incelenen ülkeler için büyüme süreci yurt içi talebin sürüklediği bir süreç olabilir.² Diğer taraftan bu saptama ihtiyatlı bir saptamadır; çünkü en azından birer ülke için (Singapur ve Şili için) bu saptamaya fazla aykırı olmasa da farklı sonuçlar elde edilmiştir.

ii) Büyümeyi yurt içi talebin sürüklediği ülkelerde genel hükümet nihai tüketim harcamalarına ve gayrisafi sermaye oluşumuna (yatırım harcamalarına) kıyasla hanehalkı tüketim harcamalarının payı belirleyicidir. O halde incelenen ülkeler için büyüme süreci hanehalkı tüketim harcamalarının sürüklediği bir süreç olabilir. Diğer taraftan yine ihtiyatlı bir saptama yapmak gerekir; çünkü en hızlı büyüyen bir ülkede (Çin'de) gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) payı az bir farkla da olsa en yüksektir.

iii) Türkiye ABD'ye kıyasla ortalama %0,5217 hızla büyümüştür. Bu büyümeye iç talebin katkısı 0,4621 iken dış talebin katkısı çok daha düşük, yani 0,0596'dır. O halde Türkiye de iç talebin sürüklediği bir ülke olabilir. Türkiye'de diğer ülkeler ile benzer şekilde hanehalkı tüketim harcamalarının katkısı yüksek iken diğer ülkelere farklı olarak genel hükümet nihai tüketim harcamalarının katkısı da yüksektir. Türkiye'de gayrisafi sermaye oluşumunun (yatırım harcamalarının) katkısı negatiftir ve diğer ülkeler ile kıyaslandığında negatif katkı en yüksektir. O halde eğer Türkiye'de hanehalkı tüketim harcamaları ve genel hükümet nihai tüketim harcamaları aynı eğilimle artacaksa orta-gelir tuzağının yaşanmaması için yatırım harcamalarının hızla artması gerektiği açıktır.

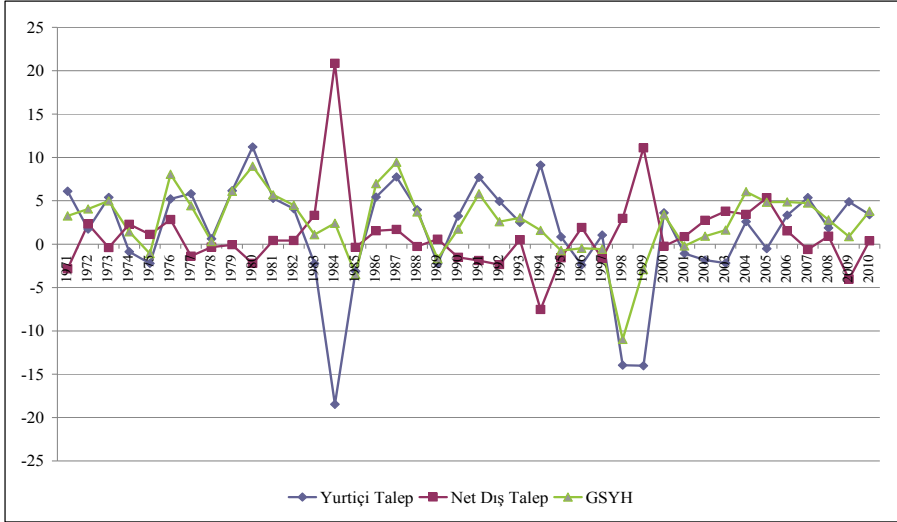
²Diğer taraftan burada ihtiyatlı olunmalıdır; çünkü buradaki ilişki nedensellik ilişkisi olabileceği gibi yalnızca korelasyon ilişkisi de olabilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, Ş. ve Mert, M. (2010), “The Endogeneity of the Natural Rate of Growth: An Application to Turkey”, *Panoeconomicus*, 57(4), 447-469.
- Cai, F. (2012), “Is There a ‘Middle-Income Trap’? Theories, Experiences and Relevance to China”, *China & World Economy*, 20(1), 49-61.
- Eichengreen, B., Park, D. ve Shin, K. (2012), “When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for China”, *Asian Economic Papers*, 11(1), 42-87.
- Gill, I. ve Kharas, H. (2009), “Gravity and Friction in Growing East Asia”, *Oxford Review of Economic Policy*, 25(2), 190-204.
- Kharas, H. ve Kohli, H. (2011), “What is the Middle-Income Trap, Why Do Countries Fall into It and How Can It Be Avoided?”, *Global Journal of Emerging Market Economies*, 3(3), 281-289.
- Kranendonk, H. ve Verbruggen, J. (2008), “Decomposition of GDP Growth in Some European Countries and the United States”, *De Economist*, 156(3), 295-306.
- León-Ledesma, M.A. ve Thirlwall, A.P. (2002), “The Endogeneity of the Natural Rate of Growth”, *Cambridge Journal of Economics*, 26(4), 441-459.
- Mert, M. (2014a), “A Demand-Side Note on the Middle Income Trap”, Sunulan Bildiri, *Hopa Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 14-17 Ekim, Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa, Türkiye.
- Mert, M. (2014b), “Talep Kısıtlı Büyüme ve Türkiye Örneği”, A. Akçoraoğlu (der.), *Yeni Keynesyen ve Post Keynesyen Makroiktisat Modelleri* içinde, Ankara: Gazi Kitabevi, 53-98.
- Thirlwall, A.P. (1979), “The Balance of Payments Constraint as an Explanation of International Growth Rate Differences”, *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*, 128, 45-53.
- Thirlwall, A.P. (2000), “Trade Agreements, Trade Liberalisation and Economic Growth: A Selective Survey”, *African Development Review*, 12(2), 129-160.
- Thirlwall, A.P. (2013), *Economic Growth in an Open Developing Economy*, UK: Edward Elgar.
- UNCTAD (2012), http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en (Erişim Tarihi: 05.10.2012)

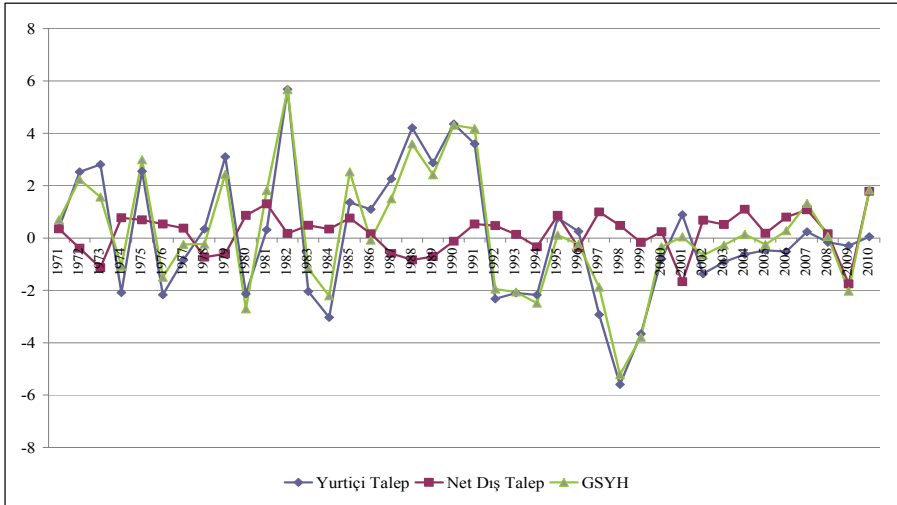
EK: ABD'ye Göre Hesaplanmış Reel Kişi Başına GSYH Büyüme Oranı ve Büyüme Oranına Yurt İçi Talebin ve Net Dış Talebin Katkısı

Şekil 6: Hong Kong

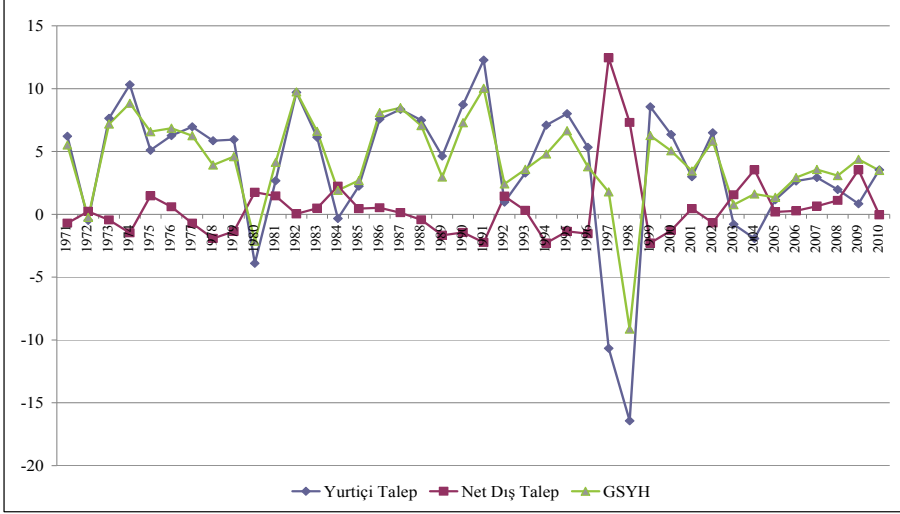
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 7: Japonya

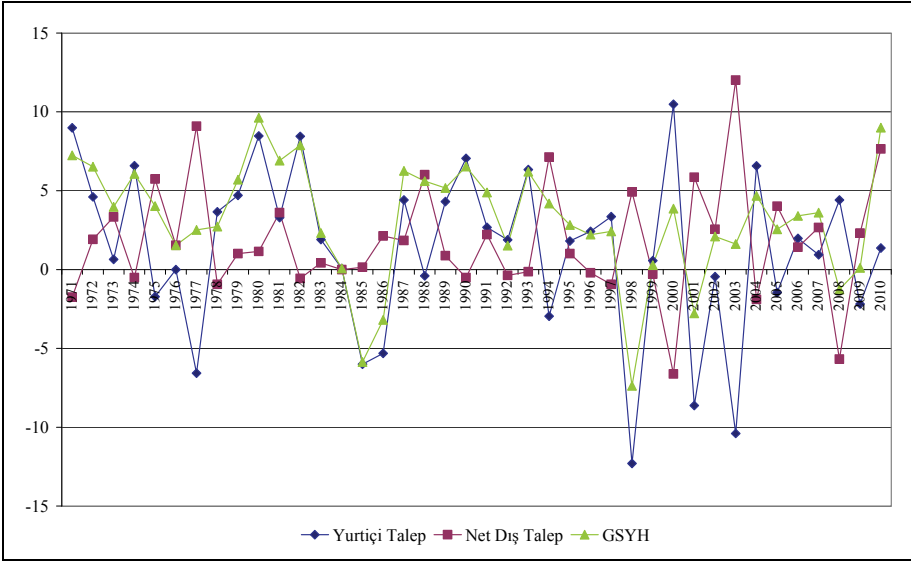
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 8: G.Kore

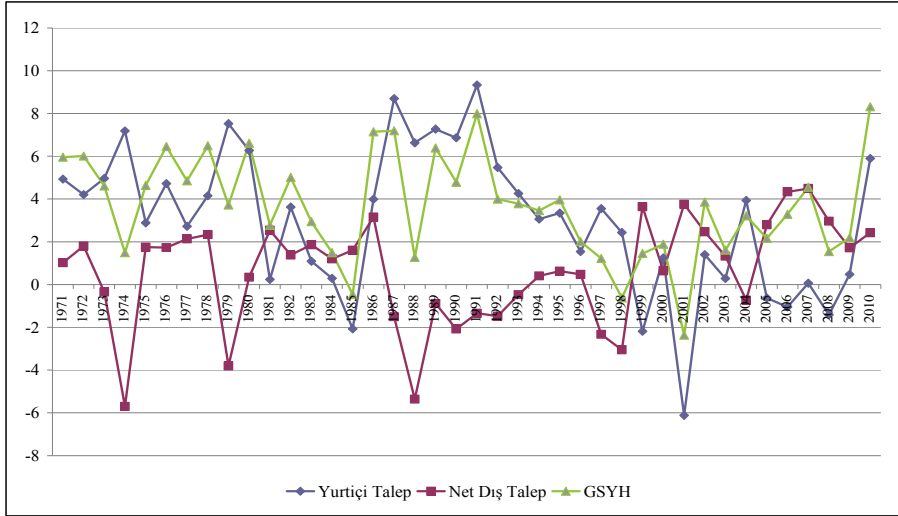
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 9: Singapur

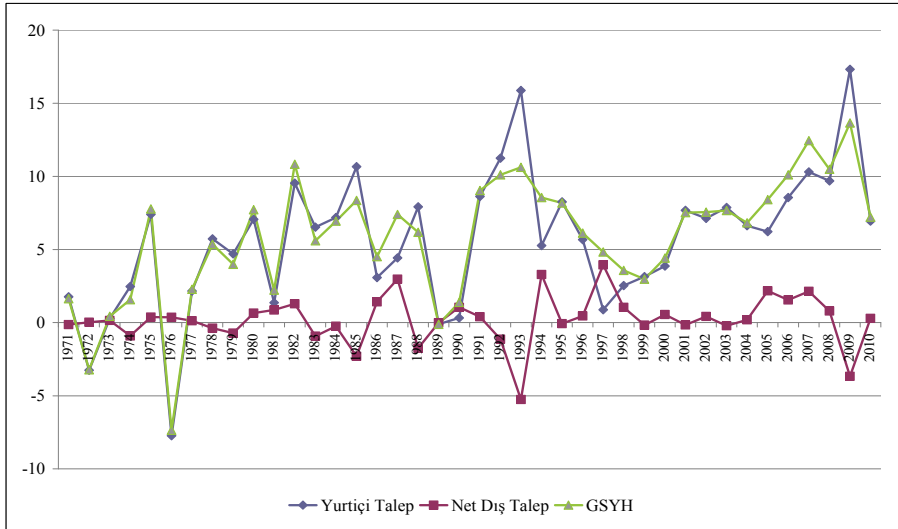
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 10: Tayvan

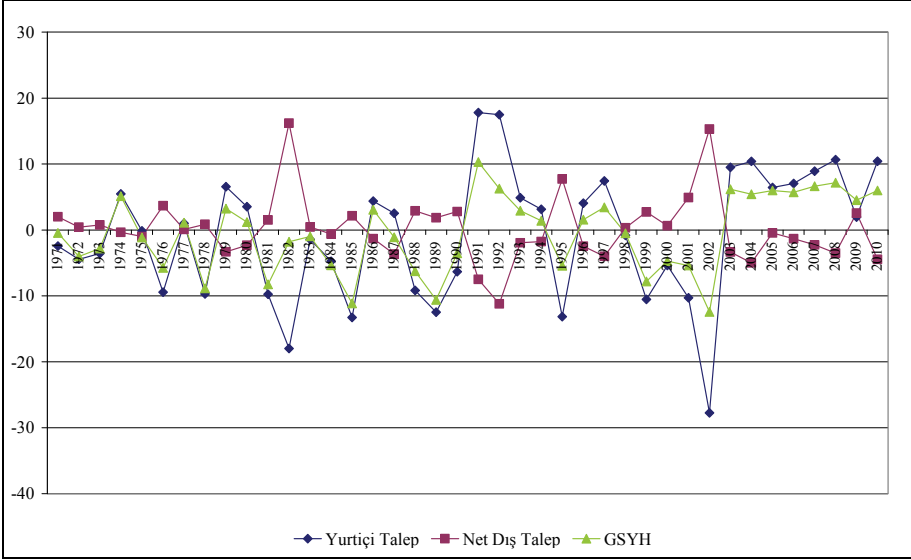
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 11: Çin

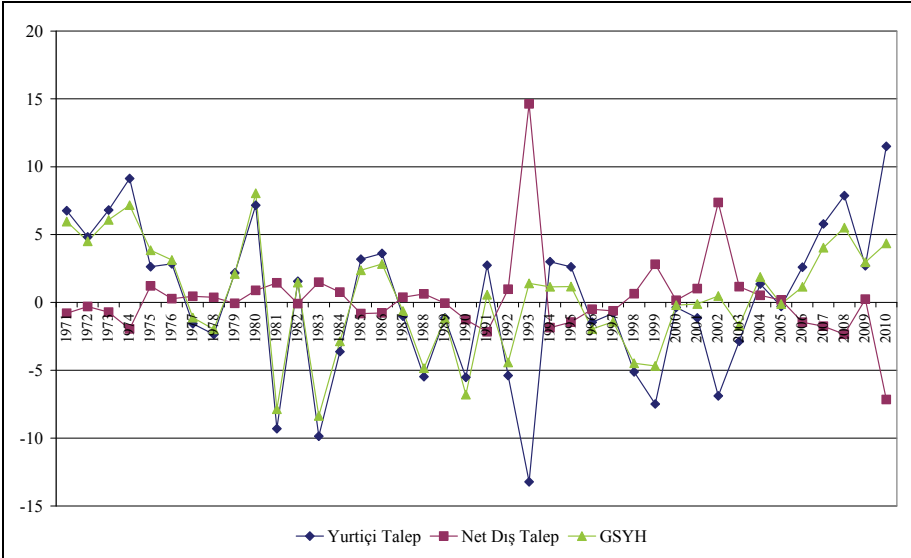
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 12: Arjantin

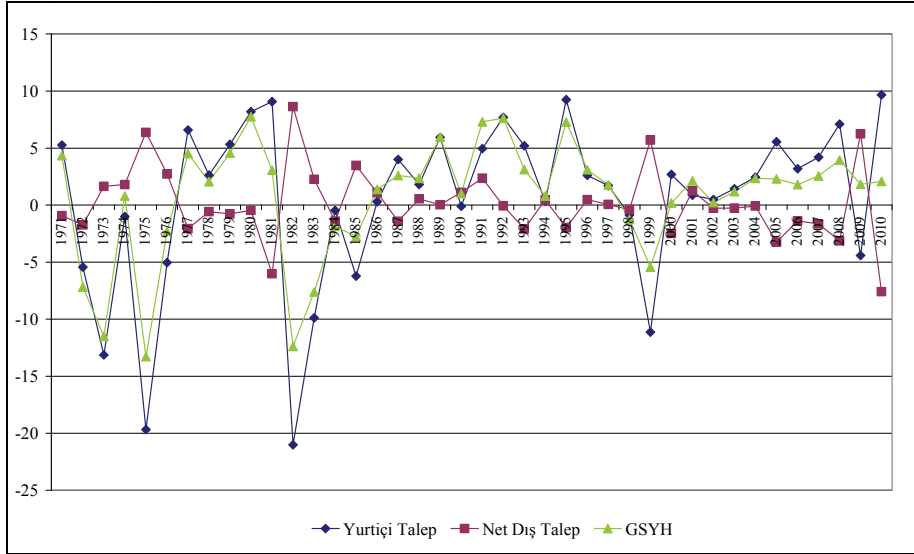
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 13: Brezilya

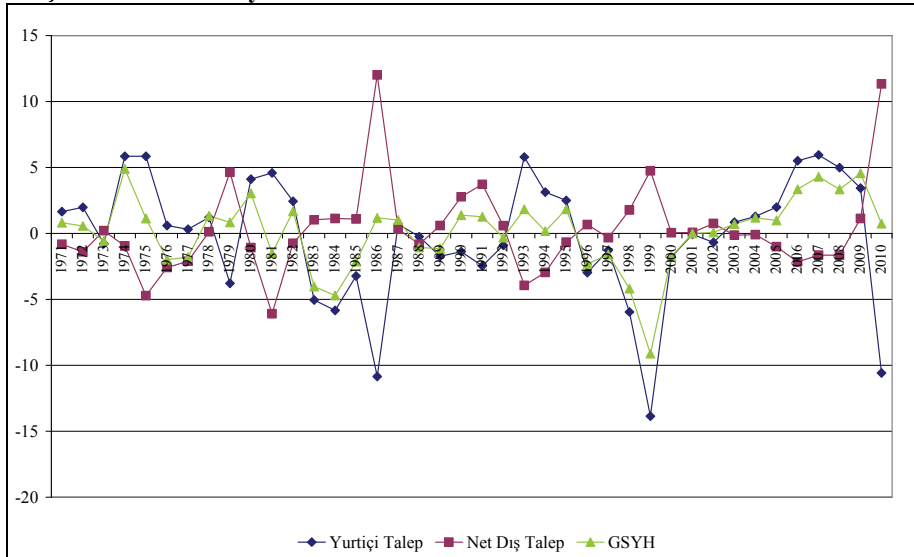
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 14: Şili

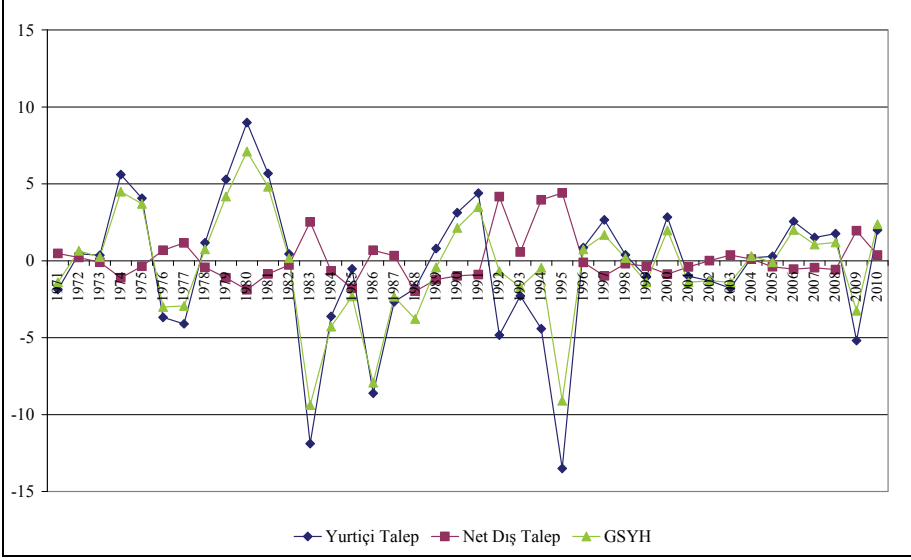
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 15: Kolombiya

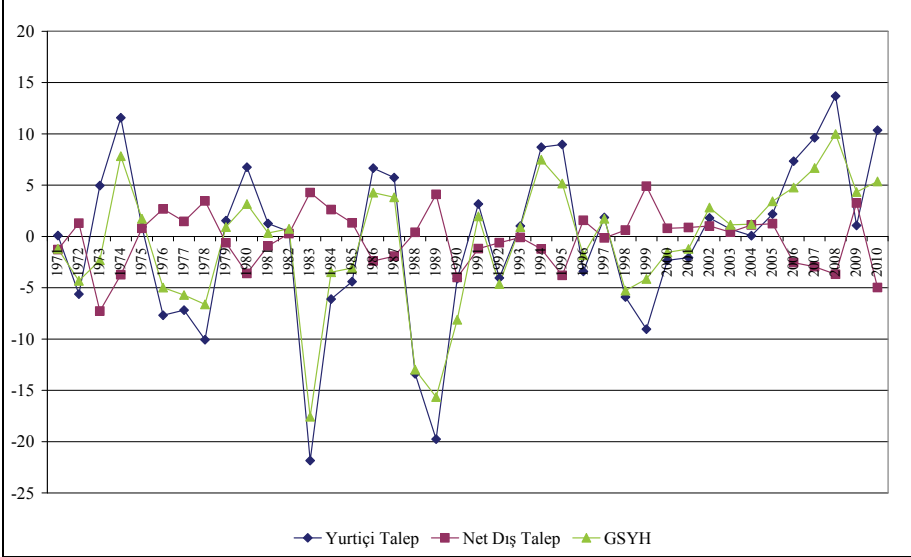
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 16: Meksika

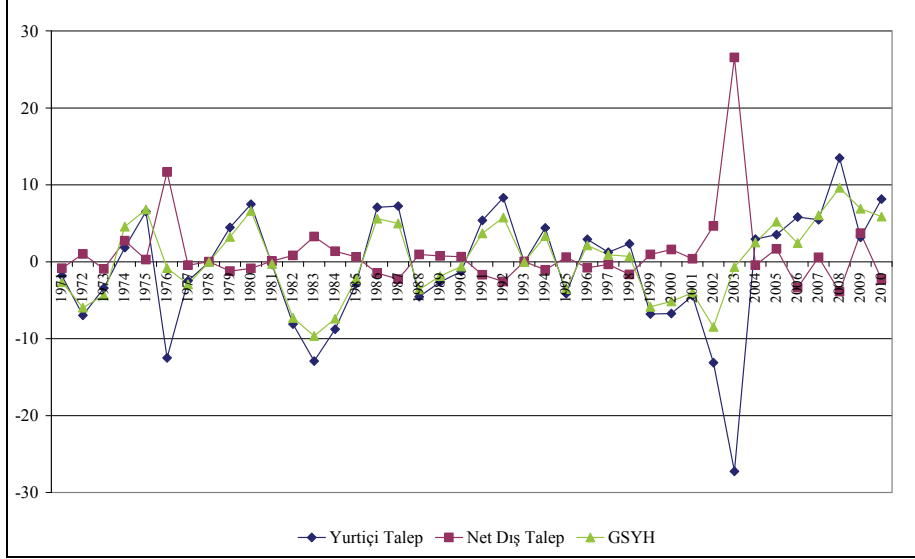
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 17: Peru

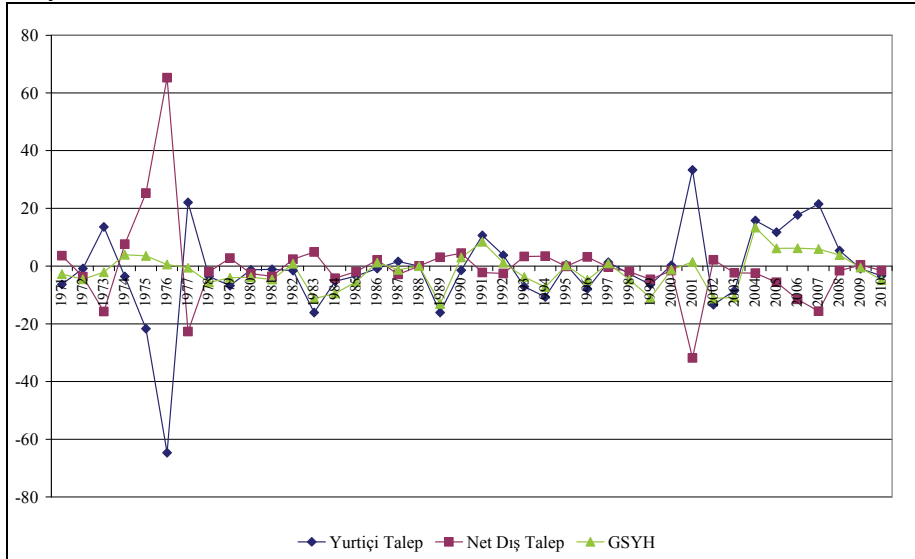
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 18: Uruguay

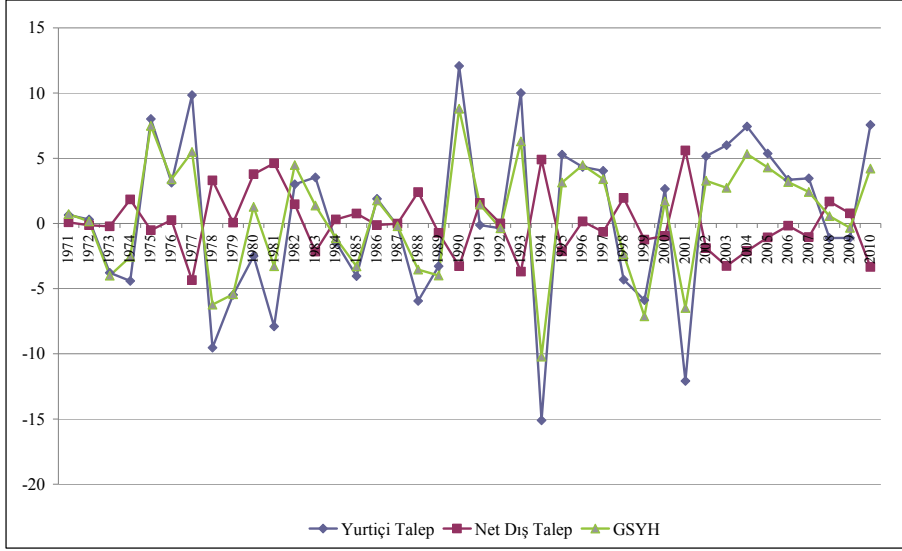
Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 19: Venezuela

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 20: Türkiye

Kaynak: UNCTAD verisine dayanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.